

Відгук
офіційного опонента доктора філологічних наук,
професора Руснак Наталії Олександрівни
про дисертацію
Кобиринки Галини Степанівни
«Наголос у структуруванні українського діалектного континууму»,
представлену на здобуття наукового ступеня
доктора філологічних наук
зі спеціальності 10.02.01 – українська мова
(Київ, 2021 – 433 с.)

Кожну мову вирізняє особливий фонетичний (акцентний) лад. Е. Сепір стверджував, що «недоліки мови загалом компенсують його переваги. Так, англійський вокалізм більш тьмянний, ніж вокалізм французької мови, але цей недолік англійської мови усуває його ритмічне розмаїття». Милозвучність української мови пов'язана з акцентуацією.

Пригадаймо термін В. фон Гумбольдта *зовнішня форма мова*, йдеться про звуковий та ритміко-акцентуаційний вияв мови, який продовжив О.О.Потебня у *зовнішній формі слова*. Психологічний напрям мовознавства приділяв велику увагу звуковій стороні мови, по-перше, тому що фонетичний і акцентний склад мови є однією із дистинктивних рис мови, по-друге, мова становить ступінь розвитку, якій передує «патогномічний звук, тобто онатомо-поетичний ступінь, коли звуки відтворюють мисленнєві явища» (О.О.Потебня).

Тож **актуальність** наукової розвідки Г.С. Кобиринки *«Наголос у структуруванні українського діалектного континууму»* зумовлена необхідністю вивчення діалектного наголосу як чинника формування ритмічного візерунка українського діалектного простору, милозвучності української мови. До того ж, евристичний потенціал акцентуації говірок у тому, що вона уповноважує висновки про членування діалектного простору.

Теоретичне значення наукової роботи в тому, що вона заповнює лакуну щодо акцентного рівня української мови (у роботі теоретично обґрунтовано наявність акцентного рівня мови), увиразнює сингармонію філологічних дисциплін у сприйнятті діалектних явищ, пропонує багатий фактичний матеріал для порівняльно-історичних студій слов'янських мов, пояснює закони кодифікації акцентної норми, як національної, так і діалектної. Дослідження проведено в синхронії із залученням діахронного аспекту.

Дослідження акцентуації української діалектної мови проводиться у широкому слов'янському контексті на тлі літературної мови.

Підкреслюємо **новизну** наукової роботи, яка полягає в тому, що Г.С. Кобирилка, підсумувавши окремі думки мовознавців щодо просодії української літературної мови та діалектної (К. Ганкевича, І. Верхратського, О. Потебні, Л. Булаховського, Ю. Шевельова, В. Скляренка, І. Матвіяса, Г. Мартинової, Л. Коць-Григорчук та інших), створила теорію наголошування в українській діалектній мові, розробила апарат її лінгвальної реалізації з опертям на поняття *акцентного типу* (синхронний аспект), із залученням засадничих понять акцентології – *парокситонези, праслов'янських акцентних парадигм – баритонованої, окситонованої, рухомої* (діахронний аспект), з'ясувала її вияв не тільки в українській діалектній мові, а у різних стилях української літературної мови початку минулого сторіччя (у художньому та науковому мовленні).

Наявність серйозного емпіричного матеріалу становить важливу та позитивну рису наукової розвідки Г.С. Кобиринки. Успішне досягнення поставленої мети вимагало від дисертанки оперування великим і переконливим фактичним матеріалом, до якого увійшли лінгвогеографічні, лексикографічні, описові дескриптивні праці про українські діалекти, записи діалектного мовлення, матеріали фонотеки діалектного мовлення відділу діалектології Інституту української мови НАН України, дослідження з історичної акцентології, праці початку ХХ ст. для віддзеркалення діалектного

підгрунття (граматика С. Смаль-Стоцького і Ф. Гартнера «Грамматика руської мови» (1914), словник Є. Желехівського та С. Недільського «Малоруско-німецький словник» у 2 т. (1886), Б. Грінченка «Словарь української мови» у 4 т. (1907–1909), альманах «Хата» П. Куліша, а також художні твори І. Франка.

Виконання поставлених завдань (12 пунктів) вимагало застосування різноманітних методів та дослідницьких процедур: для інвентаризації та опису одиниць застосовано описовий метод, для зіставлення виявлених сучасних акцентних типів із реконструйованими праслов'янськими акцентними парадигмами – порівняльно-історичний метод, для дослідження поведінки наголосу в монологічному мовленні застосовано текстологічний аналіз, для з'ясування просторового вияву мовних одиниць – ареалогічний метод.

Структура роботи чітка і логічна, відповідає меті та завданням: складається зі вступу, шести розділів, висновків, списку літератури, додатків.

Вступ відповідає вимогам до такого типу робіт: містить всі необхідні рубрики.

Теоретичний блок: перший розділ «Акцентуація як розділ мовознавства» і другий «Український діалектний наголос: джерела вивчення» засвідчує високий науковий рівень запропонованого дослідження, лінгвістичну ерудицію дисертантки та глибоку обізнаність з предметом дослідження. У цьому блоці розглянуто широке коло питань, як-от: аналіз витоків акцентології, запропонована розгалужена класифікація говорів, груп говорів, наріччя за словесним наголосом (наголошенням певних морфологічних форм), модель опису акцентуаційної системи говірки з виокремленням етапів дослідження наголосу у словозмінній парадигмі. Авторка виокремлює джерела вивчення наголосу в українській діалектній мові із зазначенням «переваг» кожного з них: діалектний текст становить не лише діалектну модель опису, а й дозволив дослідити дію граматичної аналогії; лінгвістичні атласи важливі не тільки як джерело дослідження просторової поведінки

